

תגובות והערות

ז. שרף

אמוץ מורג ז"ל*

מרב אנשי הלכה במיסים המקדישים תשומת לבם בעיקר לצד התחיקה הפיסקלית והשפעתה בכלכלה, ראה קוא בבהירות את ההשפעה האפ־שרית, החיובית והשלילית, של מינהל מערכת מיסים, בכל מדינה שהיא, השפעתה של האדמי־ניסטרציה הפיסקלית על החלוקה הרציונלית של גורמי הייצור, ושל ההכנסה הלאומית. הע־למת מס ההימנעות ממס, השונות זו מזו בתכלית בפני החוק, נשקלו על ידו מבחינת השפעתן המעוותת בהפניית גורמי ייצור לא לפי צרכי המשק, או לפי הכשירות הכלכלית, או לפי אמת מדה ערכית, אלא לפי הריווחיות הנובעת מאי־תשלום המס. הוא גם דן את שתיהן, את ההעלמה וההימנעות, על פי השפעתן החברתית והערכית. הוא הדגיש, תור והדגיש אחריותנו שלנו, של גובי המיסים בלשון פשוטה, לטיבם הסגולי של

הפגישה שלנו, של אנשי מינהל המיסים עם ד"ר מורג המנוח, לפני יותר מעשר שנים, איר־עה בתקופת התהוותו וגיבושו של המינהל כיהי־דה כוללנית מבחינה אדמיניסטרטיבית. הבעיה הראשונה היתה, כמובן, להשתלט על השטח מבחינת שיפור השומה, ההערכה והגביה. ברם, עד מהרה נוכחנו לדעת כי עלינו לרדת לעומקן של בעיות המדיניות הפיסקלית ותכנונה. אמנם אין זה בדיוק תפקידו של מינהל ההכנסות, אך לא מצאנו אותה שעה במדינה מוקד אחר למח־שבת־מדיניות־פיסקלית. הופעתו של ד"ר מורג ונכונותו להיות שותף עמנו בבירורינו ובדיונינו העקרוניים והמדיניים העשירה את הדיונים ושיוותה להם ממד נוסף, מיוחד במינו. להבדיל

* דברים בכנס זכרון.

המס והשפעתו על הרצון לעבוד והנכונות לצ'רוך; ראיית כל מס בפני עצמו או האפשרות לראות כל המיסים ראייה מקיפה וכוללת המאורנים זה את זה וכך אינם גורמים עיוותים לא בייצור ולא בצריכה ולא בחלוקת ההכנסה הלא-אומית.

בבירורים אלה הכניס הוא דרכי חשיבה שיטתיים, הנקראים מדע, אפילו סיפק מינוח שהיה לנו לעזר בויכוחינו לאחר מכן עם מפלגות וסיעותיהן בכנסת. הוא שינן ולימד כי מיסוי כולל ורציונלי אינו משנה את הקצאת המקורות, בעוד שההיאחזות במס אחיד, שהוא בטבעו חלקי, משנה הקצאתם, לעתים לטובה, לרוב לרעה. הוא עזר לנו לפתח את הרעיון של הרחבת בסיס המס, עליו נאבקנו ללא הצלחה לגבי מס הכנסה; והרי זו בעיה המחכה לפתרונה עד היום הזה. תוך בירור זה העלה את נוסח ההכנסה הריאלית שכלל, לתדהמתנו הרבה, את התענוג שבשעות הפנאי או את הנאת השליטה על נכסים נזילים.

יחד ביררנו את מגבלות הפרוגרסיביות במס, שאפילו היא שובה את הלב ברמתה אין בה תוס' לב כאשר על ידי מס ריווח הון יחסי או על ידי הבזבוז שבהוצאות מנוכות, נהנים בעלי ההכנסות הגבוהות דווקא. הדברים לא היו בלתי ידועים אבל השתתפותו בבירורינו בכל המטען ההשכלתי שלו, כאחד מאתנו, עשתה גם להעמקת הדין ולהעלאתו על פני המישור המינהלתי. תי. הלשון העברית שבפיו, עשירותה וגמישותה הוסיפו תענוג אסתטי לבירור העיוני.

התברכנו בשותפות עם איש משכיל והוגה דעות והתברכנו בחברותו התמה וצר לי שעלי לסיים דברי עליו באמרי: יהי זכרו ברוך!

המיסים במערכות חברה וכלכלה. ביום עיון לעובדים הבכירים במינהל המיסים שהיה לפני עשר שנים אמר דברים מנוסחים בשלימות כזו, שכדאי להביאם כלשונם ואלה דבריו של המנחם:

„אף על פי שאין כאן מחוקקים, לכל אחד מכם השפעה על פעולת המס שהיא חשור בה לא פחות מזו של המחוקק. אדמיניסטרציה טובה ויעילה משנה את השפעת המס. אדמיניסטרציה פחות יעילה — פירושה מערכת מיסים אחרת“. או בנוסח אחר: „השפעות המיסים אינן מוכתבות בכנסת. בכנסת ניתנת מסגרת כללית הקורמת גידים ובשר רק ע"י מלאכתכם אתם“.

אותה תקופה ניהלנו מאבק להעלאת ערכו של גובה המיסים בעיני הציבור ופרנסיו. המנוח תרם תרומה כבדת-משקל להעלאת ערכו בעיני עצמו, וביצירת הרגשה בקרב עובדי מינהל המיסים, כי המה שליחיה של המדינה בשטח זה הסבוך למדי ביחסים בין האזרח למדינה. זו היתה תרומתו והיא היתה נכבדה. אולי לא העריכה המנוח בענוותנותו ובתום לבו.

לא היתה זו תרומתו היחידה. אותה תקופה היינו קבוצת אנשים שבדקה מחדש, בבירורים הפנימיים, כל המוסכמות: הפוליטיות, הכלכליות והמינהליות. ביצענו בנאמנות את החוקים, שביצועם נמסר לידינו, ככתבם וכלשונם. אבל בדיון נים לגבי העתיד, על הרצוי — היינו אפיקורסים. מתוך סקרנות אין-סוף ביררנו כל סוגיה לגופה: פרוגרסיביות של המס ומשמעותה; ההבדלה המקובלת בין מיסים ישירים ועקיפים; עצם השמות של מס ישיר ומס עקיף; כובד